

7. Závěr

Co se týče jednotlivých daňových úprav zkoumaných evropských zemí, jsou si velmi blízké. Tři země jsou z oblasti kontinentálního evropského práva a mají podobný historický vývoj. Německá úprava je velmi důkladná, samotný EStG je několikanásobně obsáhlejší než obě další zkoumané evropské daňové úpravy. Tato obsáhlost je vyvolaná velkým množstvím výjimek a zvláštních úprav, proto bych daňové zákony České republiky a Slovenské republiky hodnotil jako uživatelsky srozumitelnější. Na druhé straně ve srovnání se všemi již zmíněnými úpravami stojí úprava americká, která je pro uživatele z kontinentálního právního systému jen stěží uchopitelná. Počtem výjimek se minimálně vyrovná úpravě německé. Dalším jejím typickým rysem je změť křížových odkazů, která osobě s kontinentálním právním vzděláním v podstatě znemožňuje rozumnou práci s Daňovým zákoníkem. Překvapením však je, že i úprava americká se velmi blíží úpravám evropským a mezi všemi zkoumanými úpravami nejsou žádné dramatické rozdíly, ani nelze vysledovat důraz na nějaký z jejich prvků. Toto je dobrou zprávou pro všechny zastánce prohlubování evropské integrace a daňové unifikace.

Ve všech zkoumaných úpravách lze vysledovat totožné principy (při výkladu principů nesmí být opomenuta omezená daňová povinnost nerezidentů a společné zdanění manželé, které jsou ovšem výjimkami potvrzujícími pravidla). Jde zejména o tyto:

- Princip pravidelnosti

Tento princip je třeba spatřovat ve skutečnosti, že se zdaňování příjmů opakuje v cyklech určených zdaňovacím obdobím.

- Princip univerzality

Dani z příjmů podléhají všechny fyzické osoby dosahující příjmů na území dotčených států. Tyto jednotlivé fyzické osoby jsou poté zdaňovány za respektování zásady individuálního zdanění, tj. každý za svůj daňový základ, neexistují žádné např. rodinné součty.

- Princip úplnosti

Tento princip znamená, že zdanění podléhají veškeré příjmy. Daňový předmět je rozdělen na dostatečný počet druhů příjmů, případně vágně vymezen, aby žádný

z dosahovaných příjmů nebyl opomenut. Přičemž příjmy se zdaňují v jejich nominální hodnotě, neuvažuje se vliv inflace mezi jejich dosažením a okamžikem podání daňového přiznání. Rovněž je dodržována realizační zásada, podle které se zdaňuje příjem až po jeho dosažení na trhu, nikoliv tedy skryté příjmy dosažené změnou hodnoty drženého statku.

- Princip horizontální spravedlnosti

Tento princip říká, že poplatníci se stejnými zdanitelnými příjmy, zaplatí stejnou částku daně.

- Princip vertikální spravedlnosti

Tento princip je typický pro země, kde je pásmová progresivní sazba daně. Ze zkoumaných zemí si tuto sazbu daně ponechalo již jen Německo a USA, Slovenská republika i Česká republika tento princip opustily v posledních reformách.

Ve zkoumaných úpravách je však možné najít i rozdíly. Tak třeba Česká republika a Slovenská republika se vydávají na cestu jedné sazby daně z příjmů fyzických osob. Po této volbě ztrácí smysl společné zdanění manželů, jelikož daňová funkce má lineární průběh a na tomto poli není možné realizovat žádnou úsporu. Praktikování společného zdanění manželů však přetrvává v zákonné úpravě německé i americké, kde nachází svůj smysl ve vyrovnávání účinků progresivity daňové sazby.

Zároveň dochází vlivem nižší jednotné daňové sazby k poklesu daňové kvóty. To je v souladu s neokonzervativními postuláty, které kladou důraz na snižování přímých daní na úkor daní nepřímých. Nižší přímé daně tak posilují ochotu obyvatel pracovat a těžiště zdanění se přesouvá k daním nepřímým. Jinými slovy je podporována ekonomická aktivita obyvatel. K jediné sazbě daně z příjmů se kromě ČR přiklonila i Slovenská republika.

V souvislosti s úrovní zdanění příjmů v USA bych rád upozornil na velmi zajímavý výrok Kurta Hausera z roku 1993, tzv. Hauserův zákon, který říká, že příjmy z federální daně z příjmů budou vždy 19,5 % HDP, bez ohledu na výši marginální sazby daně z příjmů. 20. května 2008 otiskl Wall St. Journal graf, který ukazoval, že skutečné daňové příjmy z federální daně z příjmů oscilovaly mezi lety 1950 a 2007 skutečně kolem 19,5 % HDP, přestože mezní sazba daně z příjmů v tomto časovém období variovala mezi 28 % a 91 %. To by ukazovalo na souvislost s Lafferovou křivkou, o

které jsem se zmínil v úvodu své práce.

Zároveň však jak u České republiky, tak i u Slovenské republiky vidíme menší snahu pomocí různých úlev zvyšovat pracovní aktivitu obyvatelstva. Jako příklad lze uvést propracovaný systém úlev pro zaměstnance v Německu typu započítávání nákladů na dopravu do práce nebo nákladů na zvyšování kvalifikace hrazené samotným poplatníkem – zaměstnancem.

Prvkem, který se naopak opakuje v různých formách ve všech zkoumaných úpravách a je v nich z historického pohledu pevně zakotven, je mechanismus podpory rodinné politiky. Toto je vyvolané demografickým vývojem v zemích Evropy, kdy dochází k postupnému stárnutí populace a zároveň přirozené přírůstky obyvatelstva nedokáží vyrovnávat přirozené úbytky. Stejně prvky vidíme i v úpravě americké, kde se neodvažují poukazovat na spojitost s demografickou situací USA, kterou nemohu posuzovat. Nicméně odborná literatura si vystačí i s teoriemi vln a vyrovnávání sociálních výtobytků na různých geografických teritoriích (tzv. „opisování od sousedů“).

Slovenská republika, byť se přiklonila k aplikaci rovné sazby daně, nepracuje s pojmem superhrubé mzdy. Systém odvodů tak není natolik otevřený a pro poplatníky srozumitelný jako systém v ČR. Daň tedy také není odváděna ze zaplaceného pojištění.

Je velmi těžké vynést jednoznačný výrok o tom, která ze zkoumaných úprav je nejlepší. Velmi záleží totiž na tom, z pozice jakého uživatele dané úpravy hodnotíme. Zatímco poplatník, který má znalosti daňových předpisů, dokáže v německé či americké úpravě najít velké množství zvýhodnění, tak poplatník bez těchto znalostí bude mít problémy se řádným vyplněním daňového přiznání. Zároveň platí také přímá úměra, kdy s rostoucím počtem výjimek a zvláštních úprav roste i možnost daňových úniků nebo se přinejmenším otevírají dokořán dveře daňové optimalizaci. Pokud bych tedy měl soudit z hlediska běžného uživatele, zřejmě bych dal přednost jistotě, kterou skýtají daňové úpravy České a Slovenské republiky.

Rovná vs. lineární daň z příjmů

Na tomto místě bych se rád v krátkosti pozastavil nad běžným omylem, který se běžně objevuje v oblasti pojmů týkajících se zdanění. Je třeba totiž od sebe odlišit pojmy rovná a lineární daň.

Rovná daň

Pojem rovná daň je označením pro daň, která je v absolutní výši pro všechny poplatníky stejná. Vžilo se pro ni také označení daň z hlavy a je jediným případem, kdy je daňový subjekt zároveň daňovým objektem. Takováto daň už v současnosti není používána, jedná se typicky o historickou daň. V současném pohledu na teorii zdanění je na ni nahlíženo jako na extrémně nespravedlivou daň. Konstrukce této daně neumožňuje totiž individualizovat daňovou povinnost podle platební schopnosti poplatníka, její výše je totiž pro každého stejná. Takováto konstrukce je v současnosti použita naopak u poplatků, které však na rozdíl od daně jsou vybírány na ekvivalentním principu. Rovnost absolutní výše daně má na druhou stranu tu výhodu, že nezpůsobuje distorze, neboť žádným způsobem není možné se jí vyhnout.

Při pohledu do historie zjistíme, že první užití rovné daně se datuje do roku 1377, kdy byla v Anglii tato daň užitá k financování války proti Francii. Symbolicky poslední užití takovéto daně bylo opět ve Velké Británii za úřadování Margaret Thatcherové.

Jedinou ospravedlnitelnou funkcí této daně je funkce fiskální, nicméně její parametry byly v minulosti používány i k jiným účelům. Například v USA byla takováto daň, pro kterou se ujal označení *Poll Tax (volební daň)* prostředkem perzekuce původního afroamerického obyvatelstva. Podle tehdejší americké úpravy se totiž nemohl zúčastnit voleb ten, kdo neplatil volební daň, která byla poměrně vysoká. Tato obstrukce byla odstraněna až přijetím 24. dodatku k Ústavě Spojených států amerických dne 23. ledna 1964.

Dalším černým zápisem v historii bylo zneužívání této daně k regulaci imigrace. Například kanadský zákon proti čínské imigraci z roku 1885 stanovil povinnost každého čínského občana zaplatit při vstupu do Kanady daň ve výši 50 dolarů. Tato sazba byla následně zvyšována až na 500 dolarů v roce 1903. Za tuto diskriminaci se 22.6.2006 kanadský premiér Stephen Harper omluvil a potomci postižených byli odškodněni částkou 20.000 dolarů. Za stejným účelem byla tato daň uvalena rovněž v roce 1881 na Novém Zélandu.

Lineární daň

Lineární daň je správným názvem pro daň z příjmů s konstrukcí aktuálně používanou v ČR nebo SR. Průběh této daňové funkce je možné zachytit v grafu, kde na osách je velikost daňového základu a velikost daňové povinnosti. Vzhledem existenci jedné sazby daně, po eliminaci vlivu všech úlev, je možno říci, že daňová funkce je graficky

znázorněná rostoucí přímkou – tedy je lineární.

Spravedlnost daně z příjmů a názory de lege ferenda

Pro posouzení spravedlnosti zvolených cest zdanění příjmů fyzických osob je bezpodmínečně nutné opustit deskriptivní postup a uchýlit se k hodnotícím vyjádřením. Tato část práce si nenárokují jakoukoli správnost, neboť hodnocení není a nemůže být jiné než individuální.

Přikláním k názorům liberálním a tvrdím, že nadměrné zdanění příjmů fyzických osob není z pohledu společnosti jako celku dobré. Dochází tak k utlumení samostatné aktivity jednotlivců. Navrhoval bych naopak postup s těžištěm v uvalování nepřímých daní. Zejména by mělo být využíváno ve zvýšené míře zdaňování aktivit s negativními externalitními efekty. Navrhoval bych hledat zdroje státního rozpočtu například v posílení role ekologických daní. Zde navíc hraje velkou roli možnost ovlivňování chování lidí, které může být prospěšné nejen pro jednotlivý stát, ale i pro širší geografickou oblast, pokud by docházelo k eliminaci přeshraničního znečišťování. Další cestou by mohlo být zvyšování zdanění na spotřebu, zejména ve zdanění smrtících tabákových výrobků lze najít mezery. Rovněž zdanění alkoholických nápojů není na optimální úrovni. K tomuto bodu lze jen připomenout snahu ministryně Džamily Stehlíkové, která požaduje, aby v každém zábavním zařízení byl na nápojovém lístku alespoň jeden nealkoholický nápoj levnější než pivo.

V souvislosti s posilováním samostatné aktivity poplatníků a usměrňování jejich jednání, bych rád upozornil na prvek, který podle mě hodně schází české úpravě, a tím je daňová asignace. Daňová asignace rovněž odpovídá moderním teoriím občanské společnosti (byť může nabývat poměrně komických forem, jako např. v USA, kde je možno asignovat celé 3(!) USD do fondů prezidentské kampaně). Jsem toho názoru, že poplatníci by měli mít možnost ovlivňovat daňové určení určité části své daně z příjmů. V této souvislosti vidím jako zajímavý návrh předsedy KDU-ČSL pana Kalouska, který navrhuje, aby děti měly možnost posílat určité procento své daňové povinnosti na důchody svých rodičů. Jeho návrh jde dokonce dál v podpoře rodičovské politiky v tom směru, že investice do dětí by měly daňový efekt jako jiné výdaje. Tato myšlenka je třeba vidět v daňovém systému SRN, kde rodiny s dětmi mají nižší daňovou sazbu než rodiny bezdětné. Tento nápad mi osobně přijde velmi zajímavý pro jeho přesah do penzijního systému, který pro svou nestabilitu a trajektorii Titaniku je sám o sobě zajímavým tématem pro samostatnou práci.

Rovněž spory o charakter daňové sazby, zda má být lineární nebo progresivní, klouzavá či stupňovitá, jednotná či diferencovaná mi jsou cizí. Vzhledem k tomu, že zdaněna je aktivita jednotlivců, nechápu, proč by aktivnější jednotlivci měli být zdanováni více než ostatní. Vycházím z toho, že současný výnos je výsledkem minulých investic. Minulé investice byly učiněny na úkor minulé okamžité spotřeby. Pod pojmem investice je samozřejmě nutné vidět nejen materiální investice, ale rovněž investice do lidského kapitálu, vzdělávání, trénink. Každý jednotlivec stojí před volbou, jak se svými omezenými prostředky naloží. Zda je spotřebuje nebo užije ke generování budoucích příjmů. Z toho důvodu mi přijde snaha o progresivní zdanění zcela mylná a v rozporu se zájmy společnosti jako celku.

Na dalším místě bych se chtěl ohradit vůči často uváděným názorům požadujícím zjednodušení daňových norem. Mám za to, že takovéto zjednodušení není žádoucí. Většina z těchto stěžovatelů si rovněž neumí spravit počítač nebo osobní automobil, stejně tak si nebude ochotna operovat zánět slepého střeva. Je nutné se na tyto normy nedívat jako nástroje k naplnění státního rozpočtu, ale jako na sofistikované nástroje sloužící k ovlivňování aktivity poplatníků, pomocí ekonomických nástrojů usměrňovat jejich chování takovým směrem, který je optimální z hlediska celé společnosti. Z toho důvodu mi připadá jen přirozené, že stejně jako máme vzdělané lékaře, automechaniky nebo stavitele, tak budeme mít vzdělané daňové poradce, případně právníky se zaměřením na daňovou legislativu. S ohledem na změnu úpravy českého Zákona bych navrhoval, aby došlo ke sloučení všech daňových zákonů upravujících různé daně a zákonů ze stejné oblasti, jako je např. ZSDP do jednoho daňového kodexu, tak aby byla odstraněna roztržičnost úpravy daňové problematiky. Rovněž by stála za úvahu začlenit do takového kodexu úpravu sociálního pojištění. Taková praxe je například užita v úpravě zdanění příjmů jednotlivců v USA. Jako podpora tohoto návrhu může být uveden fakt, že přestože čeští zákonodárci trvají na pojmu sociální „pojištění“, o žádné pojištění se nejedná, neboť v tomto institutu nejsou použity žádné pojistné principy. Jedná se čistě a výlučně o jakousi přírůžku k daním, nebo samotnou daň, jejíž výnos je účelově vázán.

Posledním bodem, který bych navrhoval změnit, a který se po hříchu objevuje ve všech zkoumaných úpravách, je znevýhodňování daňových poplatníků – nerezidentů, při výpočtu záloh na daň z příjmů. Tito poplatníci nemohou uplatnit veškeré položky snižující daňovou povinnost při výpočtu záloh na daň z příjmů a často jsou s jejich uplatněním odkázáni na roční zúčtování záloh na daň z příjmu. Tento postup mi nepřijde správný. Jediným důvodem pro jeho užívání je to, že stát takto jednoduchou cestou čerpá

neúročený úvěr umělým zvyšováním daňové povinnosti určitých daňových poplatníků. Takovýto postup diskriminace mi nepřijde správný a navrhol bych jeho zrušení. Opět s odkazem na liberální ekonomické teorie, podle kterých by neměla být bržděna aktivita žádných osob ochotných pracovat.